Pregledni naučni rad
UDK:316.356.2:343.3/.7
DOI:10.7251/ZND2601191M

SADRŽAJI I AKTIVNOSTI U REALIZACIJI INDIVIDUALNOG PLANA TRETMANA U RADU SA MALOLJETNIM PRESTUPNICIMA

***Prof.dr Nebojša Macanović*[124]**
Fakultet političkih nauka
Katedra za pedagogiju i metodike
Univerzitet u Banjoj Luci

***Doc.dr Mario Babić*[125]**
Evropski univerzitet Brčko

***Ružica Savić*[126]**
Master socijalnog rada i master logoped
Dnevni centar za djecu sa posebnim potrebama Modriča

Apstrakt: *Radi postizanja ciljeva postavljenih planom i programom postupanja, maloljetnik i osoblje službe tretmana preduzimaju određene aktivnosti. U toku realizacije prevaspitnog tretmana vaspitač ima ključnu ulogu. S jedne strane, on u saradnji s maloljetnikom sačinjava individualni plan tretmana, a s druge strane je nosilac aktivnosti u planu. Takođe, vaspitač predstavlja sponu između maloljetnika i ostalih službenika tretmana (socijalni radnik, psiholog, pedagog i sl.) i koordiniše njihov rad. U ovom radu ukratko ćemo opisati sadržaje i aktivnosti koje se sprovode u okviru prevaspitnog tretmana sa štićenicima u vaspitno – popravnom domu.*

Ključne riječi: *sadržaji i aktivnosti vaspitnog rada, vaspitač, prevaspitni tretman, maloljetni prestupnici*

Uvod

Iako smo u posljednje dvije decenije usvojili i implementirali niz normativnih i zakonskih akata koje se bave problemom maloljetničkog prestupništva počev od Strategija protiv maloljetničkog prestupništva u BiH do niza pravilnika i priručnika za rad na prevenciji i resocijalizaciji prestupnika namijenjene prvenstveno pomažućim profesijama i dalje se suočavamo sa djecom koja su odabrala put kriminala, nasilja, sa željom da bez znanja, truda, poštovanja sistema vrijednosti društva u kome žive dođu preko noći do cilja, slave, novca, spasa od problema i drugih poteškoća s kojima se svakodnevno susreću (Marić, 2019). Mladi danas žele da izgledaju opasniji kako bi stvarali rejting u naselju u kome žive i među vršnjacima, a onda i daleko širem kontekstu. Oni često žele da kopiraju starije kriminalce, ali i da izvrše neke opasne poslove za njih kako bi se dokazali i stvorili rejting među njima (Šemoski, Derdemez, 2026:329).

[124] nebojsa.macanovic@fpn.unibl.org
[125] drmariobabic@gmail.com
[126] stojanovicruzica7@gmail.com

Često se bavimo analizom brojki koje su često netačne zbog uvijek prisutne „tamne brojke“ počinjenih krivičnih djela od strane maloljetnika koja se često nikad ne rasvijetle. Mnogi smatraju da je poznati dio kriminalnih djela i učinilaca samo vrlo mali postotak onoga što se stvarno dogodilo i ističu da je taj poznati broj samo vrh „ledenog brijega“ koji krije „ispod vode“ onu ogromnu masu koja čini njegov veći dio“ (Zvonarević, 1976:748).

Svrha svake izrečene vaspitne mjere jeste resocijalizacija maloljetnih prestupnika. Sama resocijalizacija u toku izvršenja vaspitne mjere se sprovodi uz pomoć institucionalnog prevaspitnog tretmana. Zakon o izvršenju krivičnih sankcija Republike Srpske (Sl. glasnik 12/10) definiše tretman kao proces koji podrazumijeva planske, sistematske i organizovane aktivnosti koje se sprovode prema osuđenom licu, maloljetniku ili vaspitaniku, a čiji je cilj njihovo osposobljavanje da poštuju društvene norme i pravila kako ne bi više dolazili u sukob sa zakonom. Takođe, ovim zakonom je predviđeno da službu tretmana čini multidisciplinarni tim stručnjaka, pri čemu svako od njih u okviru svojih zanimanja utiče kako na ličnost prestupnika, tako i na njegove interakcije sa sredinom.

Proces resocijalizacije je osnovna svrha svake izrečene zavodske vaspitne mjere. Sam proces resocijalizacije u vaspitno – popravnim ustanovama sprovodi se kroz razne aktivnosti, počev od redovnog pohađanja škole, vaspitno – korektivnog rada sa svakim vaspitanikom, usvajanja pozitivnih društvenih vrijednosti, izgrađivanjem potrebnih radnih, kulturnih i higijenskih navika. Da bi proces resocijalizacije dao određene pozitivne efekte, neophodna je i motivisanost vaspitanika da učestvuje u prevaspitnom tretmanu. Koliko je period resocijalizacije značajan i u postpenalnom periodu, govori činjenica da se čak više od 40% maloljetnih delinkvenata koji prođu kroz vaspitno–popravne domove ponovo vraćaju kriminalu i završavaju u zatvoru. Sve ovo ukazuje na značaj resocijalizacije, ali i neophodnost adekvatne i efikasne prevencije, prije svega primarne, kako bi se na vrijeme spriječilo i suzbilo bilo kakvo neprilagođeno ponašanje mladih (Macanović, 2021:49).

Uspješnost svake resocijalizacije maloljetnog prestupnika zavisi od dobro organizovanog i sprovedenog institucionalnog prevaspitnog tretmana. On mora biti dobro isplaniran i realan u odnosu na kapacitete maloljetnika. Upravo u ovom radu želimo da prikažemo sadržaje i aktivnosti koje obuhvata institucionalni prevaspitni tretman u radu sa maloljetnim prestupnicima.

Aktivnosti usmjerena na vaspitno – korektivni rad sa maloljetnikom

Kriminal i disfunkcionalnost društva reflektuju se i na mlade, njihov identitet, potrebe, navike, njihove poglede na svijet, njihov izbor vrijednosti, stavove, ponašanje kao i na razvoj i formiranje ličnosti. Proces tranzicije kroz koju još uvijek prolazi Bosna i Hercegovina i brojne neuspješne reforme doveli su do niza promjena koji se ogledaju u ekonomskoj i političkoj krizi društva, izmjenama u sistemu vrijednosti, korupciji i nemogućnosti društva da se prila godi novonastalim uslovima. Migracije stanovništva, nezaposlenost, siromaštvo, nemoć i nesnalaženje pojedinca u društvu dovodi do pojave nasilja i agresivnosti pojedinih članova porodice, alkoholizma, pomanjkanja emocionalne topline prema članovima porodice, diskriminacije i marginalizacije pojedinaca i grupa. Ovakve krize porodice, sistema obrazovanja i društva uopšte najviše pogađaju maloljetnike kao najosjetljiviju populaciju u društvu, pri čemu se njihove reakcije na takve krize često ispoljavaju u asocijalnim stavovima i ponašanju. Stoga se postavlja pitanje efikasne reakcije cjelokupnog pravnog sistema kako u pogledu preventivnog reagovanja društva na prestupnička ponašanja mladih tako u pogledu kontrole vođenja postupka prema maloljetnim prestupnicima i sistema krivičnih sankcija i njihovog izvršenja prema malo ljetnim počiniocima (Šemoski, 2025:46).

Maloljetni prestupnici imaju poremećen sistem vrijednosti koji se ogleda u njihovim asocijalnim stavovima i kriminalnom ponašanju. Upravo i zadatak vaspitača, kao i službe tretmana, jeste da utiče na takve kriminogene stavove, da ih mijenjaju i koriguju, a sve u cilju izgrađivanja društeno prihvatljivog sistema vrijednosti. Promjena već izraženog kriminogenog

ponašanja je težak i složen proces, jer su maloljetnici često pod velikim uticajem medija i emisija koje popularišu ljude s druge strane zakona, starijih kriminalaca, roditelja koji su i sami kriminalci i drugih osoba sličnog kriminalnog miljea (Macanović, 2021).

Upravo i jedan od najvažnijih zadataka vaspitača jeste da prvo neutrališe ove faktore koje dovode do formiranja njihovih asocijalnih stavova i da metodama uvjeravanja, navikavanja i podsticanja motivišu vaspitanika da kroz razgovore sa vaspitačem sagleda i drugu stranu, onu pozitivniju, koja će mu omogućiti novi početak i novu šansu u životu.

Pored razgovora sa vaspitačem, često se u dom pozivaju razni sportisti, glumci, uspješni mladi ljudi koji u razgovoru sa štićenicima doma govore o brojnim preprekama i poteškoćama u svome životu, ali i načinu kako su se uspjeli izboriti sa njima. Na ovakav način pružamo vaspitanicima mogućnost da sagledaju životne priče drugih ljudi koji su uspjeli u svojim profesijama i stvore sebi modele i uzore kojima će se rukovoditi u svome odrastanju i životu uopšte (Macanović, 2012).

Jedan od pravaca vaspitno korektivnog djelovanja je usmjeren i na korekciju rječnika maloljetnika koji je najčešće prepun vulgarnih izraza, prostih i nekulturnih riječi, "šatrovačkih" izraza i psovki. Sve to ukazuje na složenost poslova koje obavljaju vaspitači, ali i široku lepezu prevaspitnih metoda i postupaka koje moraju primjenjivati u radu sa maloljetnicima kako bi vaspitno - korektivni rad imao uspjeha (Macanović, 2007).

Aktivnosti na planu održavanja i unapređenja porodičnih odnosa

Održavanje i unapređenje porodičnih odnosa jedan je od ključnih faktora koji doprinosi uspješnoj resocijalizaciji maloljetnika i zatvorenika (Macanović, 2018). Program postupanja prema maloljetniku definiše različite segmente rada s maloljetnikom i njegovom porodicom, dok se u planu preciziraju konkretne aktivnosti koje će vaspitač ili drugi službenik tretmana preduzeti. Neke od njih mogu biti telefonski kontakti s članovima porodice, razgovori s članovima porodice maloljetnika tokom posjeta, posjete porodici maloljetnika, ostvarivanje kontakta s nadležnim organom starateljstva i slično. Nosioci tih aktivnosti su socijalni radnik i vaspitač maloljetnika.

U planu su definisane i aktivnosti koje maloljetnik treba da preduzme radi ostvarivanja planiranih ciljeva, poput telefonskog poziva članovima porodice, pisanja pisama porodici, posjeta i slično.

Aktivnosti na planu obrazovanja i stručnog osposobljavanja

Prema Priručniku za postupanje prema maloljetnicima na izvršenju vaspitne mjere upućivanja u vaspitno – popravni dom i izvršenju kazne maloljetničkog zatvora (2018) potreba za obrazovanjem i stručnim osposobljavanjem je karakteristična za maloljetnike i zadovoljavanje te potrebe je zakonsko pravo maloljetnika. Iako su glavni nosioci obrazovnih aktivnosti maloljetnika spoljni saradnici iz nadležnih obrazovnih ustanova, postoji dio aktivnosti koje preduzimaju službe tretmana, prije svih pedagog i vaspitač. Te aktivnosti su uspostavljanje saradnje s nadležnim obrazovnim institucijama, ostvarivanje kontakta sa školom koju je maloljetnik pohađao, saradnja s roditeljima maloljetnika, organizovanje i planiranje obrazovnog procesa maloljetnika, organizovanje kurseva stranih jezika i informatike, uspostavljanje saradnje s nadležnim institucijama koje će sprovoditi kurseve, praćenje školskog postignuća maloljetnika, i slično.

Za maloljetnika se mogu planirati aktivnosti poput redovnog pohađanja nastave, izrade

domaćih zadataka, pripreme za nastavu, učlanjivanja u biblioteku i pohađanja kurseva.

Prema Pravilniku o kućnom redu za izvršenje vaspitne mjere upućivanja u vaspitno – popravni dom (2007, čl.78.) ustanova je obavezna da organizuje obrazovanje za maloljetnike koji nemaju završenu osnovnu i srednju školu, u skladu sa zakonom. Članom 81. istog pravilnika predviđeno je da se stručno osposobljavanje maloljetnika vrši teorijskom pripremom i praktičnom obukom u prostorijama i kapacitetima ustanove. Takođe, ustanova može obrazovati različite vidove neformalnog obrazovanja u vidu kurseva stranih jezika, računara, kao i raznih seminara za koje maloljetnici pokazuju interesovanje.

Aktivnosti na planu radnog angažovanja

Maloljetnici uglavnom nemaju razvijene radne navike prilikom dolaska u ustanovu pa je jedan od prioriteta samog prevaspitnog tretmana i razvijanje radnih navika i stvaranje pozitivne slike o radu. Razvoj radnih navika i radno angažovanje maloljetnika sastavni je dio opšteg programa tretmana, te jedna je od univerzalnih potreba maloljetnika. Nosioci aktivnosti na polju radnog angažovanja su vaspitač i radni instruktor.

Aktivnosti vaspitača na tom planu podrazumijevaju upoznavanje radnog instruktora s maloljetnikom, motivacione razgovore s maloljetnikom u cilju uključivanja u proces radnog osposobljavanja i angažovanja, te praćenje razvoja radnih navika i rezultata maloljetnika (Đajić, Šain, 2017).

Prema Priručniku za postupanje prema maloljetnicima na izvršenju vaspitne mjere upućivanja u vaspitno – popravni dom i izvršenju kazne maloljetničkog zatvora (2018) radni instruktor treba da upozna maloljetnika s radnim mjestom, načinom rada, opisom radnog mjesta i zadacima koji se postavljaju pred maloljetnika, provjerava usvojeno znanje maloljetnika – teorijsko i praktično, ocjenjuje i prati rezultate radnog angažovanja i maloljetnikov odnos prema radu i sredstvima rada, te da redovno komunicira s vaspitačem u vezi s tim pitanjima.

Od maloljetnika se očekuje aktivno učestvovanje u radnom osposobljavanju, praćenje instrukcija koje dobija od radnog instruktora, te usvajanje radnih navika i vještina.

Prema Pravilniku o kućnom redu za izvršenje vaspitne mjere upućivanja u vaspitno – popravni dom čl. 69. rad maloljetnika odnosno stručno osposobljavanje i usvajanje radnih navika organizuje se u okviru Privredne jedinice Ustanove i na poslovima od zajedničkog interesa za život i rad u skladu sa predviđenim programom postupanja. Vrsta posla, koliko je to moguće, određuje se prema psihičkim i fizičkim sposobnostima, stručnim kvalifikacijama i izraženim željama maloljetnika, vodeći računa o obavezi izvršenja izrečene vaspitne mjere. Takođe, prema čl. 71. istog pravilnika poželjno je da boravak na radu radi usvajanja radnih navika i stručnog osposobljavanja bude kraći od redovnog radnog vremena, a za maloljetnike koji pohađaju nastavu za opšte i stručno obrazovanje radno vrijeme ne može trajati duže od 30 časova sedmično. Maloljetnici koji ne pohađaju školu rade puno radno vrijeme, a za svoj rad primaju novčanu naknadu. Prema čl. 74. maloljetnici imaju pravo na osmočasovni neprekidan odmor u toku 24 časa, odmor dva dana vikendom, kao i odmor u dane državnih praznika. Maloljetnici koji su na radu u Odjeljenju proveli neprekidno šest mjeseci stiču pravo na godišnji odmor u trajanju od 18 do 30 dana u toku jedne godine, koji mogu koristiti (čl. 75) kod roditelja, usvojioca ili staraoca. Za maloljetnike koji nemaju kod koga da koriste godišnji odmor, koji su skloni bjekstvu, kojima je izrečena disciplinska mjera oduzimanja dodijeljenih pogodnosti van kruga Odjeljenja ili za koje postoji opasnost da bi mogli da nastave sa vršenjem krivičnih djela u Odjeljenju se organizuje korišćenje zajedničkog godišnjeg odmora.

Aktivnosti na organizaciji slobodnog vremena

Organizaciji slobodnog vremena maloljetnika posvećuje se posebna pažnja, stoga ona obuhvata širok dijapazon različitih aktivnosti u koje su uključeni različiti profili osoblja službe tretmana. Pored vaspitača za kulturno-prosvjetni rad, nosioci aktivnosti su i vaspitači, pedagozi, specijalni pedagozi, socijalni radnici, psiholozi i sl.

Prema Priručniku za postupanje prema maloljetnicima na izvršenju vaspitne mjere upućivanja u vaspitno – popravni dom i izvršenju kazne maloljetničkog zatvora (2018), aktivnosti u tom segmentu su kategorisane po oblastima:

- Rekreativno-sportske aktivnosti: upoznavanje maloljetnika sa sportovima i tehnikama u sportu, uključivanje maloljetnika u rad sportskih sekcija, praćenje razvoja sportskih vještina maloljetnika, i slično;
- Kreativne aktivnosti: organizovanje različitih sekcija – muzička, likovna, rezbarska, novinarska, literarna, dramska; priprema materijala za sekcije; praćenje rada maloljetnika; uspostavljanje kontakta i saradnje s umjetničkim grupama u zajednici, orga- nizovanje izložbi i priredbi u Ustanovi, i slično;
- Posjete kulturnim i sportskim manifestacijama: odlasci u bioskop, pozorište, na sportski događaj; posjete izložbama, pjesničkim večerima, priredbama, muzejima, učestvovanje u različitim takmičenjima, turnirima, i slično.

U zavisnosti od maloljetnikovih interesovanja i sklonosti, od maloljetnika se očekuje da aktivno bude uključen u rad sekcija, da posjećuje kulturne manifestacije u Ustanovi i van Ustanove.

Aktivnosti na očuvanju fizičkog i mentalnog zdravlja maloljetnika

Zbog specifičnog razvojnog perioda u kome se maloljetnici nalaze, očuvanje njihovog fizičkog i mentalnog zdravlja je obaveza svih zaposlenih u Ustanovi. Nosioci tih aktivnosti su zavodski ljekari, medicinsko osoblje, psiholozi, te vaspitači i ostalo osoblje.

Ljekar i ostali medicinski radnici sprovode sljedeće aktivnosti: obavezan ljekarski pregled po prijemu, kao i otpustu maloljetnika; informisanje maloljetnika o njegovom fizičkom i psihičkom stanju; organizovanje predavanja i savjetovanja iz oblasti zavisnosti od psihoaktivnih supstanci, polnih i krvlju prenosivih bolesti; redovno praćenje fizičkog i psihičkog stanja maloljetnika; provjera suicidalnosti; upućivanje na sistematski pregled u odgovarajuću zdravstvenu ustanovu najmanje jednom godišnje, stomatološke usluge, kao i druge aktivnosti iz oblasti prevencije, liječenja i rehabilitacije maloljetnika, po istim standardima koji se primjenjuju prema maloljetnicima u široj zajednici.

Aktivnosti koje sprovodi psiholog su: motivacijski razgovori; psihodijagnostičke procjene ličnosti; uključivanje maloljetnika u posebne programe za liječenje zavisnosti, kontrolu agresivnosti, razvoj socijalnih vještina, trening asertivnosti i slično.

Maloljetnik je dužan da se pridržava savjeta medicinskog osoblja, da pristupa ljekarskim pregledima, da redovno uzima propisanu terapiju, da o uočenim promjenama u zdravstvenom stanju upozna zdravstveno osoblje.

Aktivnosti na planiranju pogodnosti

Maloljetnici koji ispoljavaju korektno ponašanje, postižu uspjehe u školi i na radu, što

ukazuje na napredak i uspjeh u procesu resocijalizacije, imaju mogućnost da koriste pogodnosti. Pogodnosti van Ustanove predstavljaju provjeru maloljetnika tj. njegovog funkcionisanja u uslovima šire socijalne sredine, što zahtijeva kvalitetnu pripremu maloljetnika i porodice. Priprema maloljetnika za izlazak van Ustanove počinje dolaskom maloljetnika u prijemno-otpusno odjeljenje, a nastavlja se tokom realizacije plana tretmana (Priručnik za postupanje prema maloljetnicima na izvršenju vaspitne mjere upućivanja u vaspitno – popravni dom i izvršenju kazne maloljetničkog zatvora, 2018).

Maloljetnik je dužan da se pridržava savjeta i dogovora s vaspitačem tokom odsustva iz Ustanove, te da se vrati u dogovoreno vrijeme.

Roditelji su dužni da pruže podršku maloljetniku tokom korišćenja pogodnosti boravka van Ustanove, da prate njegovo ponašanje i jave vaspitaču ukoliko se ne pridržava unaprijed dogovorenog.

Aktivnosti na planiranju otpusta

Planiranje otpusta maloljetnika s izvršenja vaspitne mjere/kazne zatvora zavisi od ispunjenja postavljenih ciljeva, te stručni tim razmatra mogućnost završetka tretmana i početak pripreme maloljetnika za otpust. U skladu s principom individualizacije, priprema za otpust dogovara se pojedinačno sa svakim maloljetnikom.

Smjernice za sačinjavanje individualnog plana tretmana

Prilikom sačinjavanja individualnog plana tretmana vaspitač se mora držati određenih smjernica i uzeti u obzir sljedeće elemente (Priručnik za postupanje prema maloljetnicima na izvršenju vaspitne mjere upućivanja u vaspitno – popravni dom i izvršenju kazne maloljetničkog zatvora, 2018):

- plan mora biti jasan, konkretan, mjerljiv i razumljiv maloljetniku;
- procjena rizika i potreba maloljetnika je glavna vodilja u sačinjavanju plana;
- ciljevi koji se postavljaju moraju biti realistični i ostvarljivi;
- rok za realizaciju ciljeva se mora navesti;
- plan mora da bude fleksibilan i dinamičan;
- u plan je potrebno uključiti maloljetnika i članove porodice ili druga lica koja brinu o maloljetniku.

Planovi moraju biti napisani jednostavnim jezikom i s jasno postavljenim ciljevima. Iz plana maloljetnik treba da prepozna povezanost između faktora rizika i kriminogenih potreba, s jedne strane, i počinjenog krivičnog djela, s druge. Plan tretmana ne smije da bude spisak aktivnosti i intervencija koje su dostupne u Ustanovi i koje su pogodne uzrastu maloljetnika, već treba da uključuje one aktivnosti koje su direktno povezane s rezultatima i ciljevima koji se trebaju postići tokom tretmana konkretnog maloljetnika, a koji se zasnivaju na utvrđenom riziku i kriminogenim potrebama.

Aktivnosti koje nisu ostvarljive jer maloljetnik nije pogodan za određenu aktivnost (nepismenost, niska inteligencija, invalidnost i dr.) ili dužina maloljetnikovog boravka u vaspitnoj ustanovi onemogućava da se aktivnost sprovede, ne treba unositi u plan. U planu treba da stoje samo one aktivnosti i ciljevi koji su realni i ostvarljivi u određenom vremenskom intervalu. Prilikom postavljanja ciljeva treba ići od lakše do teže ostvarljivih. Na taj način maloljetnik će sticati samopouzdanje, uviđaće promjene na sebi i u svom planu i na taj

način pratiti promjene u intenzitetu rizika i potreba.

Kao što smo već naveli, plan tretmana koji se sačinjava po dolasku maloljetnika u vaspitni kolektiv nije konačan, već prati promjene u ličnosti, ponašanju i potrebama maloljetnika, te ga je potrebno stalno pratiti i po potrebi revidirati. Promjene u planu se unose kada god nastupi neka značajna situacija kod maloljetnika (bitna promjena u zdravstvenom stanju, promjene u porodici i socijalnom okruženju, disciplinski prekršaj, nova kazna i sl.), ali i po okončanju planiranih aktivnosti. Promjene ne treba da budu česte, jer tako se gubi sistematičnost i postupnost u penološkom radu. Zavisno od dužine vaspitne mjere/kazne maloljetničkog zatvora, preporuka je da se plan evaluira u intervalu 3-6 mjeseci. Kada se vrše izmjene u planu, one se vrše u dogovoru s maloljetnikom i obavezno se evidentiraju.

Obrazac za sačinjavanje individualnog plana tretmana

Poznavajući uobičajenu praksu u sprovođenju tretmana, u kojoj se vrlo često dešava da vaspitač sasvim slobodno i nestandardizovano interpretira, tumači i sprovodi predviđeni program postupanja, kao i činjenicu da dosijei maloljetnika nisu koncipirani tako da obavezno sadrže pisani trag o načinu i sadržajima rada vaspitača s maloljetnikom, o postignutim rezultatima, promjenama ciljeva, napretku maloljetnika (osim periodičnih zapažanja), kao način konkretizovanja i materijalizovanja svih aktivnosti u radu s maloljetnikom predviđenih programom postupanja. S obzirom na sve prethodno navedeno, u ovom dokumentu predstavićemo način standardizacije sačinjavanja individualnog plana tretmana, kao obrasca za sačinjavanje individualnog plana tretmana (Priručnik za postupanje prema maloljetnicima na izvršenju vaspitne mjere upućivanja u vaspitno – popravni dom i izvršenju kazne maloljetničkog zatvora, 2018).

Obrazac za sačinjavanje individualnog plana tretmana maloljetnika nije zakonski propisan, te ga svaki vaspitač sastavlja na način koji je njemu prihvatljiv. Preporuka je da on bude koncipiran na taj način da se iz njega jasno vidi:

- konačan cilj koji se želi postići;
- rok za postizanje cilja;
- radnje/aktivnosti koje će se preduzeti da bi se cilj ostvario;
- nosilac aktivnosti;
- aktivnosti koje se očekuju od maloljetnika (Macanović, 2021).

Vodeći se navedenim principima u sačinjavanju plana, predstavljen je obrazac za sačinjavanje individualnog plana uz objašnjenje načina njegovog popunjavanja.

Prvi dio obrasca sadrži pitanja koja se odnose na identitet maloljetnika i izrečenu mjeru/kaznu. Kako je obrazac sastavni dio dosijea postupanja maloljetnika, nema potrebe da se ponavljaju podaci, no ipak je potrebno da plan sadrži osnovne podatke o maloljetniku i izrečenoj vaspitnoj mjeri/kazni. Datum prvog razgovora maloljetnika s vaspitačem, kao i datumi planiranih razgovora, prije prve evaluacije, unose se u obrazac.

Drugi dio obrasca su rezultati procjene rizika i potreba maloljetnika procijenjeni u prijemnom odjeljenju.

Treći dio obrasca popunjava vaspitač u saradnji s maloljetnikom. U njemu se jasno definišu primarne potrebe maloljetnika, ciljevi prema kojima će tretman biti usmjeren, kao i aktivnosti koje je potrebno preduzeti da bi se ciljevi ostvarili. Aktivnosti koje će se sprovoditi trebaju biti taksativno navedene, s tačno određenim koracima koji će se sprovoditi, trajanjem, intenzitetom i rokom realizacije aktivnosti, te licem koje je odgovorno za sprovođenje aktivnosti. Posebnu rubriku čine aktivnosti koje maloljetnik mora da preduzme u postizanju cilja. U posljednju kolonu tabele (Rezultati) unose se postignuti rezultati koje je maloljetnik u

predviđenom roku postigao.

Ukoliko postoje neke posebne potrebe kod maloljetnika (sklonost samopovređivanju, jezičke barijere, mentalne ili fizičke smetnje i sl.), potrebno ih je navesti.

Aktivnosti na planiranju pogodnosti se navode u posebnom odjeljku, kao i aktivnosti na planiranju otpusta maloljetnika.

U odjeljak **Evaluacija** upisuje se datum kada će se izvršiti prva evaluacija plana. Ukoliko se evaluacija izvrši ranije, upisuje se novi datum. Zapažanja vaspitača se unose u posebnu rubriku u obrascu. Plan potpisuju vaspitač i maloljetnik.

Redovno pohađanje škole, stručno osposobljavanje, mijenjanje kriminogenih stavova i ponašanja kroz razgovor i podršku od strane vaspitača, izgrađivanje novog društveno prihvatljivog sistema vrijednosti, rad na samopouzdanju i vjera u svoje sposobnosti, izgrađivanje socijalnih vještina, kontrola agresivnosti, dobra komunikacija sa roditeljima, redovno korištenje pogodnosti su pokazatelji uspješnosti institucionalnog prevaspitnog tretmana, ali i same resocijalizacije uopšte. Ovi indikatori su pokazatelji da je resocijalizacija završena u okviru same ustanove, ali ona se i dalje mora sprovoditi i kontrolisati kroz vaninstitucionalni tretman prvenstveno uz pomoć centara za socijalni rad i drugih srodnih ustanova kako bi krajnja resocijalizacija bila uspješna. Ako nakon jedne do dvije godine maloljetnik ne napravi novo krivično djelo možemo reći da je resocijalizacija okončana i u potpunosti bila uspješna (Macanović, 2021:51).

Zaključak:

Resocijalizacija i njena uspješnost zavise prije svega o realizaciji institucionalnog prevaspitnog tretmana. Za svakog maloljetnika izrađuje se poseban individualan tretman koji je usklađen sa njegovim potrebama i mogućnostima. Tretman je proces koji zahtijeva aktivno učešće maloljetnika u njegovom prevaspitanju. Zato je važno da ga maloljetnik prihvati, razumije, pridržava se dogovora i plana rada, da želi da promijeni dosadašnji način razmišljanja i života, da izgradi novi društveno prihvatljiv sistem vrijednosti i da shvati da njegov život može biti mnogo drugačiji od onog ranijeg.

Da bi resocijalizacija bila uspješna ona mora da se nastavi i nakon izlaska iz doma ili maloljetničkog zatvora. Neophodna je stalna kontrola i podrška maloljetnicima nakon izlaska, programi u koje će biti uključeni, nastavak školovanja i stručnog osposobljavanja, pomoć u pronalaženju zaposlenja, psihopedagoška pomoć i savjetovanje, ali i nadziranje da se ne vrate starom društvu i navikama. Nažalost nedostatak postpenalnog tretmana i nastavka resocijalizacije nakon izlaska iz ustanove često dovode do recidiva maloljetnika koji su nažalost nakon izlaska prepušteni sami sebi i istim problemima i uzrocima koji su ih i doveli do kriminalnih radnji i prestupničkog ponašanja. Mnogi od njih vraćaju se kriminalu, a neki ga prihvaćaju kao buduću profesiju što često upućuje i na pitanje: Da li je zapravo resocijalizacija u današnjim uslovima zaista i moguća? Da bi ona zaista bila efikasna i uspješna sadržaji i aktivnosti koje se sprovode u okviru prevaspitnog tretmana sa maloljetnim prestupnicima moraju biti sadržajna i prilagođena potrebama i mogućnostima štićenika pojedinačno. Od prihvatanja tretmana od strane vaspitanika, kao i njegove angažovanosti u velikoj mjeri zavisiće i uspješnost resocijalizacije.

Literatura:

1. Đajić, N., Šain, D. (2017). Psihosocijalni pristup u prevenciji i resocijalizaciji prestupnika: Mogućnosti, izazovi i rizici primjene u penalnim ustanovama u Republici Srpskoj. U Zborniku: *Anomija društva i posljedice*. str. 380 – 387. Banja Luka: Centar modernih znanja.
2. Macanović, N. (2007). Voditeljsko upravljanje u funkciji resocijalizacije štićenika vaspitno popravnog doma. *Naša škola*. br.3-4. str.125 -133. Banja Luka: Društvo pedagoga Republike Srpske.
3. Macanović, N. (2012). Primjena institucionalnog prevaspitnog tretmana i rehabilitacija maloljetnih delinkvenata u VPD-u Banja Luka. U: Zborniku *Specijalna edukacija i rehabilitacija danas.* str.147-152. Beograd: FASPER.
4. Macanović, N. (2021). *Resocijalizacija maloljetnih prestupnika*. Banja Luka: centar modernih znanja.
5. Marić, T. (2019). Izvršenje kazne maloljetničkog zatvora u Republici Srpskoj. U: *Položaj marginalizovanih grupa u društvu* (str.224 – 230). Banja Luka: Centar modernih znanja.
6. Pravilnik o kućnom redu za izvršenje vaspitne mjere upućivanja u vaspitno – popravni dom (2007), Službeni glasnik Republike Srpske", broj 63/07.
7. Priručnik za postupanje prema maloljetnicima na izvršenju vaspitne mjere upućivanja u vaspitno – popravni dom i izvršenju kazne maloljetničkog zatvora – grupa autora. (2018). Banja Luka: Ministarstvo pravde Republike Srpske.
8. Šemoski, M. (2025). Resocijalizacija maloljetnih delinkvenata. *Beogradska defektološka škola – Belgrade School of Special Education and Rehabilitation.* Vol. 31, No. 2, str. 45-57.
9. Šemoski, M., Dedemez, A. (2026). Motivi i karakteristike krivičnih djela koja počine djeca. U Zborniku: (ur. Omerović, M., Potić, S., Milić, S.) *Nauka u eri digitalizacije*. Str. 323 – 330. Banja Luka: Centar modernih znanja.
10. Zakon o izvršenju krivičnih sankcija Republike Srpske, Službeni glasnik Republike Srpske, br. 12/10, 117/11, 98/13 i 44/16.
11. Zakon o zaštiti i postupanju sa maloljetnicima u krivičnom postupku (Službeni glasnik Republike Srpske, br. 13/10 i 63/13).
12. Zvonarević, M. (1976). *Socijalna pedagogija*. Zagreb: Školska knjiga.

CONTENTS AND ACTIVITIES IN THE IMPLEMENTATION OF THE INDIVIDUAL TREATMENT PLAN IN WORKING WITH JUVENILE OFFENDERS

Abstract: *In order to achieve the goals set by the plan and program of treatment, the juvenile and the staff of the treatment service undertake certain activities. During the implementation of the reeducational treatment, the educator has a key role. On the one hand, he creates an individual treatment plan in cooperation with the juvenile, and on the other hand, he is the bearer of the activities in the plan. Also, the educator represents a link between the juvenile and other treatment officers (social worker, psychologist, pedagogue, etc.) and coordinates their work. In this paper, we will briefly describe the contents and activities that are carried out within the framework of reeducational treatment with residents in a correctional home.*

Keywords: *contents and activities of reeducational work, educator, reeducational treatment, juvenile offenders*